

Sygn. akt V CSK 135/17

POSTANOWIENIE

Dnia 14 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z wniosku T. S.A. w [...]
przy uczestnictwie T. L. oraz Skarbu Państwa-Starosty Powiatu [...]
o stwierdzenie zasiedzenia służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 14 grudnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od postanowienia
Sądu Okręgowego w [...]
z dnia 4 sierpnia 2016 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w [...] do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w [...] oddalił apelację wnioskodawcy przedsiębiorcy przesyłowego od postanowienia Sądu Rejonowego w [...], którym został oddalony wniosek o stwierdzenie zasiedzenia służebności przesyłu.

Stwierdził, że zgodnie z istotą zasiedzenia wynikającą z art. 172 w zw. z 305⁴ i 292 k.c. bieg zasiedzenia nie mógł rozpocząć się w czasie, gdy Skarb Państwa był właścicielem zarówno urządzeń przesyłowych, jak i nieruchomości, na których były posadowione. Zasiedzenie biegło zatem na rzecz Skarbu Państwa od dnia 29 września 1988 r., tj. dnia zbycia działek nr 394/1 i 488 Spółdzielni Kółek Rolniczych w [...], do dnia 5 grudnia 1990 r. a następnie na rzecz kolejnych przedsiębiorstw przesyłowych. Uwłaszczenie Zakładu Energetycznego w [...] z dniem 6 grudnia 1990 r. na mocy art. 2 ustawy z 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464) obejmowało również posiadanie służebności o charakterze przesyłu, które stało się posiadaniem własnym przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 352 k.c. a urządzenia przesyłowe stały się przedmiotem własności przedsiębiorstwa zgodnie z art. 49 k.c. Skarb Państwa jako właściciel urządzeń przesyłowych był w dobrej wierze od dnia 29 września 1988 r., bo w przypadku służebności chodzi o przekonanie posiadacza co do prawa jej wykonywania na cudzej nieruchomości, a Skarb Państwa miał uzasadnione podstawy do uznania, że nie działa wbrew prawu wobec braku sprzeciwu kolejnych właścicieli przedmiotowych działek co do utrwalonego sposobu wykonywania służebności.

Zgodnie z art. 176 k.c. dwudziestoletni okres zasiedzenia upływałby we wrześniu 2008 r. lecz wnioskodawca nie wywiązał się z obowiązku dokładnego i udokumentowanego wskazania podmiotu, na rzecz którego zasiedzenie nastąpiło, a Sąd nie ma kompetencji do czynienia ustaleń w tym przedmiocie z urzędu. Wnioskodawca we wniosku jako podmioty, na rzecz których nastąpiło zasiedzenie, wskazał Skarb Państwa albo Tauron spółkę akcyjną ale żadna z podanych dat zasiedzenia nie jest prawidłowa. Mimo wskazania przez Sąd Rejonowy w motywach zaskarżonego postanowienia na możliwość stwierdzenia zasiedzenia służebności przez inny podmiot, wnioskodawca wniosku nie zmodyfikował przez wskazanie spółki E., a nadto ze złożonych przez niego dokumentów nie wynika, jaki

podmiot był posiadaczem służebności na nieruchomości uczestnika w 2008 r. Odnosząc się do decyzji wydanych przez Starostę [...] w lutym i marcu 2016 r. na podstawie art. 124 u.g.n. stwierdził, że zapadły już po upływie okresu zasiedzenia, a nadto z uwagi na zobowiązanie uczestnika do udostępnienia nieruchomości na okres trzech miesięcy wątpliwe jest, by stwarzały one trwałe tytuły prawne dla przedsiębiorstwa przesyłowego. Gdyby natomiast przyjąć, że Skarb Państwa pozostawał w złej wierze, to okres zasiedzenia jeszcze nie upłynął i wpływ decyzji na jego bieg w ogóle nie musi być rozważany.

W skardze kasacyjnej od powyższego postanowienia wnioskodawca zarzucił naruszenia art. 553 k.s.h., art. 610 § 1 w zw. z 677 k.p.c., art. 193 § 1 i 2 w zw. z 13 § 2 i 510 § 2 k.p.c. oraz art. 2 i 45 Konstytucji RP i wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w [...] do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w [...], zniesienie postępowania w obu instancjach i przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi pierwszej instancji lub o uchylenie zaskarżonego postanowienia i orzeczenie co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o zniesienie postępowania przed Sądami obu instancji skarżący uzasadnił niedochowaniem obowiązku informacyjnego o możliwości zmiany wniosku o stwierdzenie zasiedzenia służebności przez inny podmiot i jako jego podstawę oraz podstawę zarzutu powołał obrazę art. 2 i 45 Konstytucji. O ile jednak, jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 11 czerwca 2015 r., III CZP 112/14 (OSNC 2015 r., nr 11, poz. 127, Prok i Pr. - wkł. 2016 r., Nr 9, poz. 37, Biul. SN 2015 r., nr 6 poz. 5, KSAG 2015 r., nr 3, poz. 145, M. Prawn. 2015 r., nr 13, poz. 675), źródłem tego obowiązku jest art. 2 i 45 Konstytucji RP, o tyle zniesienie postępowania jest skutkiem nieważności postępowania, a takiego zarzutu skarżący nie powołał, zaś w ocenie Sądu Najwyższego niedochowanie tego obowiązku może stanowić naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na wynik sprawy, natomiast nie prowadzi do nieważności postępowania.

Rozbieżności poglądów prezentowanych w orzecznictwie co do odpowiedniego stosowania z mocy art. 610 § 1 zd. 1 k.p.c. w postępowaniu

o stwierdzenie zasiedzenia art. 677 § 1 k.p.c. zostały usunięte uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2015 r., III CZP 112/14, zgodnie z którą stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości może nastąpić tylko na rzecz osoby wskazanej przez wnioskodawcę lub innego uczestnika postępowania. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że postępowanie o stwierdzenie zasiedzenia wszczynane jest na wniosek, którym sąd jest związany i w którym oznaczenie żądania powinno zawierać określenie przedmiotu zasiedzenia oraz osoby będące nabywcami prawa. Żądanie to może być zmienione, także w zakresie oznaczenia osób, na rzecz których stwierdzenie zasiedzenia ma nastąpić, z tym że skuteczność zmiany jest uzależniona od wykazania przez wnioskodawcę, iż jest on nadal osobą zainteresowaną w rozumieniu art. 609 § 1 k.c.

Nie ma także sporu co do tego, że z uwagi na nabycie prawa własności z ostatnim dniem upływu terminu zasiedzenia, dopuszczalne jest stwierdzenie nabycia prawa przez osobę, która w chwili orzekania nie żyje. W postanowieniu sąd wymienia więc tego posiadacza, który nabywa własność rzeczy z upływem ustawowego okresu wykonywania posiadania samoistnego, a nie aktualnego posiadacza, nawet jeżeli jest jego następcą prawnym (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1950 r. - zasada prawna - C 1864/49, OSN 1950 r., nr 1, poz. 3).

Zasada ta ma zastosowanie zarówno do nabycia własności prawa własności nieruchomości przez zasiedzenie, jak i odpowiednio do nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu lub służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu oraz nie tylko do posiadaczy mających status osób fizycznych ale też do posiadaczy będących osobami prawnymi. Odnośnie do osób prawnych oznacza to, że w razie utraty bytu prawnego przez osobę prawną po dacie upływu okresu zasiedzenia służebności i spełnienia przez tę osobę do tej daty przesłanek jej zasiedzenia, ta osoba prawna nabywa własność prawa i ta osoba powinna być objęta wnioskiem i wymieniona w postanowieniu sądu, a nie jej następca prawny.

Nie ma racji wnioskodawca twierdząc, że *de iure* od dnia 1 lutego 1989 r. każdy przedsiębiorca przesyłowy działający początkowo w formie przedsiębiorstwa

państwowego a następnie w formie spółki kapitałowej ulegał przekształceniom zgodnie z zasadą kontynuacji i jest to w istocie ten sam podmiot. Błędnie utożsamia on następstwo prawne w zakresie praw i obowiązków, w tym posiadania służebności ze zmianą typu spółki i związane z tym skutki prawne w zakresie tożsamości podmiotowej.

Zważywszy na datę upływu okresu zasiedzenia w 2008 r. zastosowanie do określenia skutków przekształceń wnioskodawcy będzie miał kodeks spółek handlowych. Zmiana typu spółek handlowych i osobowych może nastąpić w różnej formie - przez podział (art. 528 - 576 k.s.h.), łączenie się (art. 491 - 527 k.s.h.) lub ich przekształcenie (art. 551 - 584¹³ k.s.h.). W dwóch pierwszych przypadkach spółki przejmujące lub spółki nowo zawiązane powstałe w wyniku podziału albo połączenia wstępują z dniem podziału albo połączenia we wszystkie prawa i obowiązki spółki dzielonej albo spółki przejmowanej lub spółek łączących się przez zawiązanie nowej spółki (art. 494 § 1, 531 § 1 k.s.h.), a więc zastosowanie ma zasada uniwersalnego następstwa prawnego, która wprawdzie pozwala na wejście w prawa poprzednika w zakresie posiadania służebności ale nie pozwala na przyjęcie tożsamości podmiotowej spółek podlegających podziałowi albo połączeniu, bo w ich rezultacie dochodzi do utraty osobowości prawnej spółek dzielonych lub łączonych i powstania nowej osoby prawnej. W takim przypadku wniosek o stwierdzenie zasiedzenia powinien wymieniać jako podmiot, na rzecz którego następuje zasiedzenie tę spółkę, która posiadała służebność w dacie upływu terminu zasiedzenia.

Jedynie w razie przekształcenia spółki w sposób uregulowany w art. 551 i n. k.s.h., ze skutkiem określonym w art. 553 § 1 - 3 k.s.h., nie dochodzi do zmiany tożsamości podmiotowej spółki poddanej przekształceniu, bo opiera się ono na zasadzie kontynuacji.

Zgodnie z poglądami przedstawicieli doktryny oraz stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale III CZP 68/17 z dnia 6 grudnia 2017 (nie publ.), z zasady tej wynika, że spółka poddana procesowi przekształcenia jest tym samym podmiotem, którym była przed przekształceniem, a w jego wyniku zmienia się tylko forma prawna prowadzonej działalności. Przekształcenie oznacza zatem zmianę

typu spółki przy zachowaniu ciągłości podmiotowej w zakresie praw i obowiązków, a w konsekwencji nie dochodzi do sukcesji praw i obowiązków. Oznaczenie w ustawie spółki jako przekształcanej i przekształconej służy tylko zaznaczeniu zmiany formy spółki przed i po przekształceniu. Tożsamość podmiotowa oznacza, że spółka przekształcona nie wstępuje w prawa i obowiązki o charakterze cywilnoprawnym przysługujące spółce przekształcanej lecz z dniem przekształcenia wszystkie prawa przysługujące spółce przekształcanej służą spółce przekształconej i w odniesieniu do tych praw chodzi o tę samą spółkę. Działaniem reguły kontynuacji objęte są prawa i obowiązki sfery prywatnoprawnej, publicznoprawnej oraz sfery personalnej w zakresie osób wspólników spółki. Nie ma zatem poprzednika i następcy prawnego, a treść stosunków łączących spółkę z podmiotami trzecimi nie ulega zmianie. Zasada kontynuacji rzutuje również na konsekwencje procesowe przekształcenia, bo spółka przekształcana nie traci bytu prawnego, a jedynie działa w innej formie prawnej, a więc nie są dopuszczalne przekształcenia podmiotowe w procesie lub postępowaniu niespornym, a żądanie stwierdzenia zasiedzenia służebności na swoją rzecz przez spółkę przekształconą jest również żądaniem stwierdzenia zasiedzenia na rzecz spółki przekształcanej, o ile bieg zasiedzenia zakończył się przed przekształceniem. Na treść żądania nie ma również wpływu zmiana firmy osoby prawnej jako irrelevantna dla jej bytu a mająca znaczenie jedynie dla oznaczenia, pod którym występuje.

Reasumując stwierdzić trzeba, że jeżeli po zakończeniu biegu zasiedzenia zostało dokonane przekształcenie przedsiębiorcy przesyłowego działającego w formie spółki kapitałowej na podstawie art. 551 i n. k.s.h, żądanie stwierdzenia zasiedzenia służebności na jego rzecz obejmuje również żądanie stwierdzenia zasiedzenia na spółkę przekształcaną jako nabywcę prawa a nadto na tożsamość podmiotową wnioskodawcy nie ma wpływu zmiana firmy.

Obowiązek wykazania sposobu przekształcenia lub zmiany firmy spoczywa, zgodnie z art. 6 k.c., na przedsiębiorcy przesyłowym. Wnioskodawca złożył dokumenty, z których wynika ciąg przekształceń przedsiębiorstwa państwowego w spółkę kapitałową i dalsze jej przekształcenia. Z motywów zaskarżonego postanowienia wynika jedynie, że wnioskodawca nie złożył wniosku o stwierdzenie

zasiedzenia służebności na rzecz „podmiotu E.” i nie wykazał, który podmiot był posiadaczem służebności przesyłu we wrześniu 2008 r. W braku jakichkolwiek ustaleń w zakresie zmian form prawnych działania wnioskodawcy i niedopuszczalności ich dokonania przez Sąd Najwyższy, nie można odeprzeć zarzutów naruszenia przepisów prawa podniesionych zarówno w ramach pierwszej, jak i drugiej podstawy kasacyjnej, skoro wnioskodawca twierdzi, że z dniem 14 kwietnia 2004 r. Zakład Energetyczny [...] SA w [...], w wyniku połączenia na podstawie art. 492 k.s.h., wszedł w skład Zakładu Energetycznego [...] SA w [...], która to spółka otrzymała firmę E. Koncern Energetyczny SA, a w okresie późniejszym zmianie ulegała jedynie zmiana firmy. O ile połączenie spółki na podstawie art. 492 k.s.h. nie wywiera skutku ciągłości w zakresie tożsamości podmiotowej spółki, o tyle zmiana firmy nie ma wpływu na jej byt i jest to ta sama spółka tylko pod innym oznaczeniem. Stwierdzenie nabycia służebności przez zasiedzenie następuje na rzecz osoby prawnej a nie firmy tej osoby. Jeżeli natomiast wnioskodawca, w aktualnej formie prawnej powstał w wyniku przekształcenia na podstawie art. 551 in. k.s.h. ze spółki, która była posiadaczem służebności w dacie upływu zasiedzenia, to takie przekształcenie opiera się na zasadzie ciągłości i zachodzi tożsamość podmiotowa.

Na marginesie jedynie można wskazać, że wykazanie posiadania służebności łączy się z własnością urządzeń przesyłowych a jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CSK 252/13 (OSNC 2014 r., nr 11, poz. 117, Biul. SN 2014 r., nr 5, poz. 12, M. Prawn. 2015 r., nr 2, poz. 87) i z dnia 14 września 2017 r., V CSK 500/16 (nie publ.) wymaganie dotyczące własności urządzeń przesyłowych musi być rozumiane w sposób odpowiadający zasadom kolejnych przekształceń zarządu i użytkowania wskutek podziału przedsiębiorstw państwowych oraz przekształceń własnościowych i ich skutków w zakresie następstwa prawnego lub zasady kontynuacji.

Z tych względów orzeczono na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c., o kosztach orzekając zgodnie z art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z 391 § 1 i 398²¹ k.p.c.

kc

jw